

การประเมินผลหลักสูตรกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิตของลูกเสือสำรอง ลูกเสือสามัญ และลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ สังกัดโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

The evaluation of Scout curriculum activities that focus on life skills in Cub Scouts, Scouts and Senior Scouts under the Basic school level.

ประวีต เอรารธรรม¹

มนตรี วงษ์สะพาน²

ลัดดา จิตรวัฒน์แพทย์³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาาระดับทักษะชีวิตของลูกเสือสำรอง ลูกเสือสามัญ และลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ที่ปฏิบัติกิจกรรมตามหลักสูตรลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต 2) ศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต ของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาหลักสูตรกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต 3) ศึกษาพฤติกรรมที่สะท้อนถึงทักษะชีวิตของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ลูกเสือทั่วประเทศ ที่เรียนลูกเสือตามหลักสูตรลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต จำนวนทั้งสิ้น 717 คน ประกอบด้วย ลูกเสือสำรอง 241 คน ลูกเสือสามัญ 288 คน และลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ 188 คน และครูผู้สอนลูกเสือทั่วประเทศ ที่อาสาสมัครจัดกิจกรรมตามหลักสูตรที่เสริมสร้างทักษะชีวิต จำนวนทั้งสิ้น 44 คน เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน ได้แก่ แบบประเมินทักษะชีวิตของลูกเสือ แบบสัมภาษณ์ลูกเสือ และแบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนลูกเสือ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหำร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. ระดับทักษะชีวิตของลูกเสือสำรอง ลูกเสือสามัญ และลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ที่ปฏิบัติกิจกรรมตามหลักสูตรลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต พบว่า ลูกเสือสำรอง มีระดับทักษะชีวิตในระดับมากที่สุด คือ ด้านความตระหนักรู้ในตนเอง รองลงมา ได้แก่ ด้านความภาคภูมิใจในตนเอง ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม และด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียด ตามลำดับ ลูกเสือสามัญ มีระดับทักษะชีวิตในระดับมากที่สุด คือ ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม รองลงมา ได้แก่ ด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียด ด้านความคิดสร้างสรรค์ และด้านความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ ตามลำดับ ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ มีระดับทักษะชีวิตในระดับมากที่สุด คือ ด้านความคิดสร้างสรรค์ รองลงมา ได้แก่ ด้านความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม และ ด้านสัมพันธ์ภาพและการสื่อสาร ตามลำดับ

2. สภาพการจัดกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต ของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาหลักสูตรกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่เห็นประโยชน์ของคู่มือและกิจกรรมที่จัดทำขึ้น มีการแจกจ่ายเผยแพร่เอกสารคู่มือไปยังโรงเรียนใกล้เคียงเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน แต่ครูผู้สอนไม่สามารถปฏิบัติตามแผนได้ทั้งหมด เนื่องจากมีความรู้และประสบการณ์แตกต่างกัน รวมทั้ง การใช้เวลาในการจัดกิจกรรมโดยภาพรวมมีเวลาไม่เพียงพอ

¹ รองศาสตราจารย์ ดร. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

³ ผู้เชี่ยวชาญด้านงานเอดส์ สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทยฯ

3. พฤติกรรมที่สะท้อนถึงทักษะชีวิตของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ นำข้อปฏิบัติด้านทักษะชีวิตที่ได้จากการจัดกิจกรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของตนเองและแนะนำคนใกล้ชิดให้ปฏิบัติ แนวปฏิบัติที่นักเรียนนำไปใช้ส่วนใหญ่เป็นข้อปฏิบัติที่เชื่อมโยงกับการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น เช่น การระมัดระวังต่างๆ การเลือกรับประทานอาหารที่เป็นประโยชน์ การวางแผนการดำเนินชีวิต การมีวินัยในตนเอง การช่วยเหลือครอบครัว การฝึกฝนพัฒนาทักษะอาชีพตนเอง การมีจิตอาสาพัฒนาชุมชน เป็นต้น ทำให้การจัดกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิตจึงสามารถบูรณาการเข้ากับการเรียนรู้อื่นๆ ได้ และเป็นวิธีการสร้างคุณค่าให้กับกระบวนการเรียนรู้ลูกเสือได้มากขึ้น

คำสำคัญ : หลักสูตรกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต

Abstract

This research has the intention to: 1) determine the skill level of the Cub Scouts, Scouts and Senior Scouts of Scout curriculum activities that focus on life skills 2) study the scouting activities of participating schools in Scout curriculum activities that focus on life skills 3) study the life skills behavior of student who have been learning the Scout curriculum activities that focus on life skills. The sample data were 717 Scouts including 241 Cub Scouts, 288 Scout and 188 Senior Scouts. And 44 Scouts teachers nationwide that volunteer activities that enhance Scout curriculum activities that focus on life skills. The instruments used in the evaluation include an assessment of the Scouts life skills. Scouts interviews And Scouts teachers interviews. Data were analyzed by percentage, mean, standard deviation and content analysis. The results are summarized as follows:

1. Life skills levels of Cub Scouts, Scouts and Senior Scouts in the Scout curriculum activities that focus on life skills is found. Cub Scouts have the life skills at the highest level is self-awareness, followed by self-esteem, social-responsibility and coping with emotions and stress, respectively. Scouts have the life skills at the highest level is social-responsibility, followed by coping with emotions and stress, creative thinking and critical thinking, respectively. Senior Scouts have the life skills at the highest level is creative thinking, followed by critical thinking, social-responsibility and interpersonal relationship and communication, respectively.

2. Conditions of Scout curriculum activities that focus on life skills is found. Most teachers see the benefit of manual and prepared. Published documents are distributed to neighboring schools to take advantage but teachers can not follow scouting activities plan at all because the knowledge and experience is different. As well as take in the event as a whole is not enough time.

3. Behavior that reflects the life skills of students who have been learning in the Scout curriculum activities that focus on life skills is found. Most students take the practical side of life skills activities to use in their daily lives and the people closer to the action.

Students practice applied mainly practices associated with learning in other subject matter such as various precautions, selecting food for healthy, life planning, self-discipline, family support, develop their vocational skills training and community development volunteer, etc. The scouting activities that focus on life skills so they can integrate with other learning and as a means to create value to the learning process more scouts.

Keywords : Scout curriculum activities that focus on life skills.

บทนำ

ในยุคสังคมที่ผู้คนบริโภคข่าวสารจนกลายเป็นปัจจัยสำคัญของการดำเนินชีวิต ทำให้เกิดการพัฒนาระบบการใช้ข้อมูลต่างๆ ด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศที่นับวันจะเพิ่มพูนประสิทธิภาพของการใช้ประโยชน์ของข้อมูลอย่างรวดเร็วจนกระทั่งยากต่อการควบคุมในปัจจุบัน ด้วยอิทธิพลของเทคโนโลยีสารสนเทศที่เข้ามามีบทบาทในชีวิตทำให้เกิดการบิดเบือนข้อมูลเพื่อทำประโยชน์ให้กับตนเอง ส่งผลกระทบทั้งด้านดีและส่งผลเสียต่อสังคมโลก และแผ่ขยายจนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ค่านิยม และวัฒนธรรมของสังคมไทย โดยเฉพาะการบิดเบือนข้อมูลข่าวสารเพื่อสร้างประโยชน์ทางการค้าที่มุ่งเน้นสร้างกำไรโดยปราศจากการตรวจสอบควบคุมที่อาจทำให้เกิดการผลิตข่าวสารโฆษณาชวนเชื่อที่เป็นสิ่งยั่วยุหม่อมเมาให้ผู้บริโภคเข้าใจคลาดเคลื่อนจนกระทั่งเกิดการบริการสิ่งที่ไร้ประโยชน์หรือสิ่งที่เป็นผลเสียต่อชีวิตและทรัพย์สิน และเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในปัจจุบันสามารถทำได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นทั้งคุณและโทษต่อสังคมเพราะการเข้าถึงข้อมูลต่างๆ ได้อย่างรวดเร็วนั้นทำให้เยาวชนสามารถค้นหาแหล่งอบายมุข สถานเริงรมย์ ธุรกิจทางเพศ สื่อลามก และสารเสพติดต่างๆ ที่นำไปสู่ความรุนแรงและความเสื่อมเสียทางสังคม ซึ่งโอกาสเข้าถึงสิ่งหม่อมเมาเหล่านี้มีมากขึ้นและง่ายขึ้น แต่โอกาสที่จะกำจัดให้หมดไปนั้นก็ยากขึ้นเรื่อยๆ

ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ได้สร้างปัญหาต่างๆ มากมายต่อสังคมไทยในปัจจุบัน ดังผลการประเมินของ สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2551 : 32-33) ได้ทำการประเมินเรื่อง รูปแบบการทำงานป้องกันในเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยง ผลการประเมิน พบว่า เยาวชนไทยมีปัญหาสำคัญหลายด้าน เช่น 1) ปัญหาเรื่องบริโภคนิยม การตกเป็นทาสของสื่อมวลชนและการหม่อมเมาของธุรกิจของระบบทุนนิยมโลก เยาวชนในประเทศไทยในปัจจุบันใช้เวลาว่างเดินเล่นห้างสรรพสินค้า เล่นเกม ขับขี่มอเตอร์ไซด์เที่ยวเล่นในเวลากลางคืน ไม่เอาใจใส่ในการเรียน การมั่วสุมดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การมีครอบครัวในขณะที่มีอายุน้อย เป็นต้น ซึ่งปัญหาเรื่องบริโภคนิยมเป็นสถานการณ์ปัญหาของเยาวชนไทยในแทบทุกพื้นที่ทั้งเมืองและชนบท ซึ่งปัญหาเรื่องบริโภคนิยมดังกล่าวนี้ส่วนหนึ่งทำให้นำไปสู่ปัญหาการขายบริการทางเพศทั้งในกลุ่มเยาวชนหญิงและชายเพื่อแลกกับสินค้าที่ตนเองต้องการ 2) ปัญหาเรื่องการใช้ความรุนแรง สถานการณ์การใช้ความรุนแรงในประเทศไทยนับวันจะมีมากขึ้นที่ผ่านมาเป็นการใช้ความรุนแรงของกลุ่มเยาวชนมักปรากฏในกลุ่มเยาวชนในสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษาหรือเยาวชนในสถานศึกษา อย่างไรก็ตามในตอนหลังการใช้ความรุนแรงของเยาวชนไทย ได้ระบอบไปอย่างแพร่หลายไปในกลุ่มเยาวชนนอกระบบการศึกษาที่เป็นลูกหลานเกษตรกรที่ยากจนในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ รวมทั้งในกลุ่มเยาวชนในโรงเรียนและกลุ่มเยาวชนหญิงด้วย 3) ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดเนื่องจากสภาพแวดล้อมของประเทศไทย ชายแดนติดต่อกับเพื่อนบ้านซึ่งเป็นพื้นที่ที่เป็นทางผ่านของยาเสพติดโดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ยาบ้า” ที่มีการใช้อย่างแพร่หลายโดยเฉพาะในพื้นที่ที่เป็นชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน และในสถานการณ์ที่ประเทศกำลังมีการเปลี่ยนแปลงด้วยกระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลง

ทางเศรษฐกิจ ที่ผู้นำครอบครัวทั้งพ่อแม่ต้องเดินทางออกนอกพื้นที่ไปทำงานเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว เยาวชนของไทยอยู่ในสถานการณ์ขาดความอบอุ่นและความใกล้ชิด และใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับเพื่อนและสิ่งแวดล้อมภายนอก ยาบ้า หรือเมทแอมเฟตามีน ซึ่งมีอันตรายและมีโทษร้ายแรงจึงเข้าใจและคุกคามเยาวชนไทยเป็นอย่างมาก

แนวทางที่จะป้องกันปัญหาสังคมได้ดีที่สุดก็คือจะต้องสร้างภูมิคุ้มกันให้กับคนในชาติ ให้มีทักษะในการเลือกตัดสินใจที่จะบริโภคข้อมูลข่าวสาร วัตถุ หรือสินค้าต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อชีวิต ซึ่งทักษะเหล่านั้น เรียกว่า ทักษะชีวิต เป็นความสามารถอันประกอบด้วยความรู้ เจตคติ และทักษะในอันที่จะจัดการกับปัญหาต่างๆ ตัว ในสภาพสังคมปัจจุบัน และเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต (ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์. 2540: 8 ; ขวัญทิพย์ สุขมาก. 2541: 1) เป็นแนวคิดที่เริ่มต้นจากองค์การอนามัยโลก (WHO) มีองค์ประกอบ 10 ประเภท จัดเป็น 5 คู่ และแบ่งตามพฤติกรรมการเรียนรู้ได้ 3 ด้าน ดังนี้ (ประวิต เอราวรรณ์ และนุชชานา เหลืองอังกูร. 2545 : 7-23) ด้านพุทธิพิสัย (Knowledge Domain) ประกอบด้วยความคิดริเริ่มและความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ (Creative Thinking and Critical Thinking) ด้านจิตพิสัย (Attitude Domain) ประกอบด้วย ความตระหนักรู้ในตน และความเห็นใจผู้อื่น (Self Awareness and Empathy) ด้านทักษะพิสัย (Skill Domain) ประกอบด้วย การสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสาร (Interpersonal Relationship and Communication Skill) การตัดสินใจและการแก้ปัญหา (Decision making and Problem Solving Skill) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด (Coping with Emotion and Stress Skill)

สำหรับประเทศไทยได้นำแนวคิดทักษะชีวิตนี้มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการได้นำมาจัดเป็นแผนกลยุทธ์และเสริมสร้างทักษะการดำรงชีวิตให้แก่ักเรียนภายใต้โครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝัน ประกอบด้วยทักษะด้านการรู้จักตนเอง ด้านการคิดตัดสินใจและแก้ปัญหา ด้านการแสวงหาความรู้ ด้านการปรับตัว ด้านการสื่อสารและการสร้างสัมพันธภาพ ด้านการวางแผนและการจัดการ และด้านการทำงานเป็นทีม (นิสิตา อังกูร. 2552) นอกจากนั้น หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดสมรรถนะในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ คือ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551) และเพื่อให้มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจน นำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี จึงได้จัดทำโครงการ “หลักสูตรกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต” โดยการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากิจกรรมลูกเสือให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน โดยใช้พื้นฐานการจัดกิจกรรมลูกเสือของสำนักงานลูกเสือแห่งชาติบูรณาการกับกิจกรรมที่เน้นการสร้างทักษะชีวิต กิจกรรมลูกเสือที่พัฒนาขึ้นแบ่งออกเป็น 3 ประเภทตามระดับชั้น ได้แก่ ลูกเสือสำรอง ลูกเสือสามัญ และลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ เริ่มดำเนินการทดลองใช้หลักสูตร ในโรงเรียนที่สมัครใจเข้าร่วมเป็นโรงเรียนทดลองใช้หลักสูตร จำนวน 26 แห่ง จาก 4 ภูมิภาคทั่วประเทศ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2553 และเพื่อให้ทราบผลหลักสูตรกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิตที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม จึงจำเป็นต้องมีการประเมินผลหลักสูตรดังกล่าว คณะผู้ประเมินโดยสมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี จากการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) จึงได้จัดทำโครงการประเมินผลหลักสูตรกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิตขึ้น เพื่อให้ได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการขยายผลการดำเนินงานหลักสูตรกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิตไปยังโรงเรียนต่างๆ ต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับทักษะชีวิตของลูกเสือสำรอง ลูกเสือสามัญ และลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ที่ปฏิบัติกิจกรรมตามหลักสูตรลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต
2. เพื่อศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต ของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาหลักสูตรกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต
3. เพื่อศึกษาพฤติกรรมที่สะท้อนถึงทักษะชีวิตของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากร

ในการประเมินหลักสูตรลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต ใช้กลุ่มตัวอย่าง แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. ลูกเสือในสังกัดโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เรียนลูกเสือตามหลักสูตรลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต จำนวนทั้งสิ้น 3,120 คน
2. ครูผู้สอนลูกเสือ ในสังกัดโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่อาสาสมัครจัดกิจกรรมตามหลักสูตรที่เสริมสร้างทักษะชีวิต จำนวนทั้งสิ้น 104 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

ในการประเมินหลักสูตรลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต ใช้กลุ่มตัวอย่าง แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

2.1 ลูกเสือในสังกัดโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เรียนลูกเสือตามหลักสูตรลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต จำนวนทั้งสิ้น 717 คน ประกอบด้วย ลูกเสือสำรอง 241 คน ลูกเสือสามัญ 288 คน และลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ 188 คน จำแนกตามภูมิภาคต่างๆ โดยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม ได้ดังนี้

2.1.1 ภาคเหนือ จำนวน 247 คน ประกอบด้วย ลูกเสือสำรอง 71 คน ลูกเสือสามัญ 78 คน และลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ 98 คน

2.1.2 ภาคกลาง จำนวน 120 คน ประกอบด้วย ลูกเสือสำรอง 30 คน ลูกเสือสามัญ 60 คน และลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ 30 คน

2.1.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 200 คน ประกอบด้วย ลูกเสือสำรอง 80 คน ลูกเสือสามัญ 90 คน และลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ 30 คน

2.1.4 ภาคใต้ จำนวน 150 คน ประกอบด้วย ลูกเสือสำรอง 60 คน ลูกเสือสามัญ 60 คน และลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ 30 คน

2.2 ครูผู้สอนลูกเสือ ในสังกัดโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่อาสาสมัครจัดกิจกรรมตามหลักสูตรที่เสริมสร้างทักษะชีวิต จำนวนทั้งสิ้น 44 คน จำแนกตามภูมิภาคต่างๆ โดยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม ได้ดังนี้

2.2.1 ภาคเหนือ จำนวน 12 คน

2.2.2 ภาคกลาง จำนวน 9 คน

2.2.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 11 คน

2.2.4 ภาคใต้ จำนวน 12 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ระดับทักษะชีวิตของลูกเสือสำรอง ลูกเสือสามัญ และลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่

3.2 สภาพการจัดกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต ของโรงเรียน

3.3 พฤติกรรมที่สะท้อนถึงทักษะชีวิตของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามหลักสูตรกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต

วิธีดำเนินการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การประเมินผลหลักสูตรกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิตประกอบด้วยเครื่องมือ 3 ชนิด ได้แก่

1. แบบประเมินทักษะชีวิต แบบออกเป็น 3 ฉบับ คือ แบบประเมินทักษะชีวิตลูกเสือสำรอง ลูกเสือสามัญ และลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ โดยองค์ประกอบของแบบประเมินสร้างขึ้นโดยเป็นการผสมผสานระหว่างแบบทดสอบชนิดเขียนตอบ แบบวัดเชิงสถานการณ์ และแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

2. การสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง โดยประเด็นการสัมภาษณ์ประกอบด้วย สภาพการจัดกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อผู้เรียนระหว่างการดำเนินกิจกรรม และผลสำเร็จด้านทักษะชีวิตที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน

3. การสังเกต เป็นการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยมีประเด็นการสังเกตประกอบด้วย สภาพการจัดกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต และพฤติกรรมการใช้ทักษะชีวิตของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต

2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การประเมินผลหลักสูตรกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับ โดยคณะผู้ประเมินทำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากสมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์กรมเด็จพระศรีนครินทร์ราชบรมราชชนนี แล้วจัดส่งไปยังโรงเรียนต่างๆ พร้อมกับนัดหมายวันและเวลาที่จะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลกับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง แล้วเดินทางไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในเดือนกันยายน 2557 โดยทำการประเมินด้วยแบบประเมินทักษะชีวิตกับลูกเสือสำรอง ลูกเสือสามัญ และลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ดำเนินการสังเกตกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต และสัมภาษณ์ครูผู้สอนลูกเสือ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

3.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ นำแบบประเมินมาตรวจสอบความเรียบร้อย และตรวจให้คะแนนในส่วน of แบบสอบถามชนิดเติมค่า แล้วบันทึกข้อมูลคะแนนจากการทำแบบประเมินลงในเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป จากนั้นจึงดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำค่าเฉลี่ยและร้อยละที่ได้แต่ละด้านเทียบกับเกณฑ์ 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปของตาราง และการบรรยายสรุป

3.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์และการสังเกตดำเนินการวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis) ตามประเด็นของการศึกษา ได้แก่ สภาพการจัดกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต ของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาหลักสูตรกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต และพฤติกรรมการใช้ทักษะชีวิตของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต

ผลการวิจัย

1. ระดับทักษะชีวิตของลูกเสือสำรอง ลูกเสือสามัญ และลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ที่ปฏิบัติกิจกรรมตามหลักสูตรลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต พบว่า

1.1 ลูกเสือสำรอง มีทักษะชีวิต ระดับมากที่สุด 4 ด้าน เรียงค่าเฉลี่ยร้อยละของคะแนนจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความตระหนักรู้ในตนเอง (ร้อยละ 83.96) ด้านความภาคภูมิใจในตนเอง (ร้อยละ 83.68) ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม (ร้อยละ 83.28) และด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียด (ร้อยละ 82.37) ตามลำดับ และมีทักษะชีวิตระดับมาก 5 ด้าน เรียงค่าเฉลี่ยร้อยละของคะแนนจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการตัดสินใจและแก้ปัญหา (ร้อยละ 76.56) ด้านความเห็นใจผู้อื่น (ร้อยละ 76.07) ด้านสัมพันธภาพและการสื่อสาร (ร้อยละ 73.65) ด้านความคิดสร้างสรรค์ (ร้อยละ 73.36) และ ด้านความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ (ร้อยละ 71.50) ตามลำดับ

1.2 ลูกเสือสามัญ มีทักษะชีวิต ระดับมากที่สุด 2 ด้าน เรียงค่าเฉลี่ยร้อยละของคะแนนจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม (ร้อยละ 84.18) และด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียด (ร้อยละ 82.99) ตามลำดับ และมีทักษะชีวิตระดับมาก 7 ด้าน เรียงค่าเฉลี่ยร้อยละของคะแนนจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความคิดสร้างสรรค์ (ร้อยละ 77.34) ด้านความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ (ร้อยละ 76.43) ด้านการตัดสินใจและแก้ปัญหา (ร้อยละ 76.16) ด้านความภาคภูมิใจในตนเอง (ร้อยละ 74.71) ด้านสัมพันธภาพและการสื่อสาร (ร้อยละ 72.86) ด้านความตระหนักรู้ในตนเอง (ร้อยละ 71.31) และด้านความเห็นใจผู้อื่น (ร้อยละ 71.25) ตามลำดับ

1.3 ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ มีทักษะชีวิต ระดับมากที่สุด 6 ด้าน เรียงค่าเฉลี่ยร้อยละของคะแนนจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความคิดสร้างสรรค์ (ร้อยละ 90.15) ด้านความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ (ร้อยละ 85.19) ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม (ร้อยละ 84.63) ด้านสัมพันธภาพและการสื่อสาร (ร้อยละ 84.47) ด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียด (ร้อยละ 83.72) ด้านการตัดสินใจและแก้ปัญหา (ร้อยละ 83.11) และมีทักษะชีวิตระดับมาก 3 ด้าน เรียงค่าเฉลี่ยร้อยละของคะแนนจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความตระหนักรู้ในตนเอง (ร้อยละ 78.36) ด้านความเห็นใจผู้อื่น (ร้อยละ 75.41) และด้านความภาคภูมิใจในตนเอง (ร้อยละ 73.38) ตามลำดับ

2. สภาพการจัดกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต ของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาหลักสูตรกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต พบว่า การใช้คู่มือและแผนการสอน โดยภาพรวมครูผู้สอนส่วนใหญ่เห็นว่าคู่มือแผนการสอนกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิตที่พัฒนาขึ้นเป็นสิ่งที่มีความประโยชน์อย่างมากต่อการสอนลูกเสือ และมีการแจกจ่ายเผยแพร่เอกสารคู่มือไปยังโรงเรียนใกล้เคียงเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน แต่ครูผู้สอนไม่สามารถนำมาปฏิบัติได้ทั้งหมด เนื่องจากครูผู้สอนมีความรู้และประสบการณ์แตกต่างกัน เช่น เกมหรือเพลง ครูบางคนไม่สามารถร้องเพลงที่กำหนดในแผน เพราะไม่คุ้นเคยกับทำนอง และเนื้อหาเพลงบางเพลงไม่สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น ครูที่มีประสบการณ์อยู่แล้วจึงเปลี่ยนไปใช้เพลงที่ตนเองมีความชำนาญการใช้เวลาในการจัดกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต พบว่า โดยภาพรวมครูผู้สอนเห็นว่าเวลาไม่เพียงพอสำหรับจัดกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต ปัญหาความรู้และประสบการณ์ของครูผู้สอนลูกเสือ เนื่องจากครูผู้สอนลูกเสือมีความรู้และประสบการณ์ในการสอนลูกเสือที่แตกต่างกัน ทำให้ความสามารถในการจัดกิจกรรมตามแผนมีความแตกต่างกันด้วย ส่วนปัจจัยความสำเร็จของหลักสูตรกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต มีปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ ด้านการสนับสนุนเชิงนโยบายของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านเจตคติของบุคลากรเกี่ยวกับวิชาลูกเสือ ด้านความชำนาญในการสอนลูกเสือของครูผู้สอน และความสามารถในการคิดนอกรอบของครูผู้สอนลูกเสือ

3. พฤติกรรมที่สะท้อนถึงทักษะชีวิตของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตร กิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต พบว่า ส่วนใหญ่นักเรียนสามารถนำความรู้และข้อคิดที่ได้จากการจัดกิจกรรม ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ทันที ซึ่งนักเรียนได้เริ่มต้นปฏิบัติโดยตนเองและแนะนำคนใกล้ชิดให้ปฏิบัติ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จสูงในการเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักเรียน คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยบูรณาการกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิตเข้ากับการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น เช่น กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา เป็นต้น โดยเฉพาะการเรียนรู้เพื่อฝึกฝนพัฒนาอาชีพ เช่น การปลูกพืชผักสวนครัวโดยนาระบบหมุ่ของลูกเสือมาเป็นกลไกการพัฒนาให้นักเรียนถือเป็นการเรียนรู้ที่นักเรียนสามารถเรียนรู้ทักษะชีวิตได้ดี นักเรียนมีเป้าหมายการดำเนินชีวิต รู้จักวางแผนการดำเนินชีวิต มีวินัยในตนเอง รู้จักความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่นมากขึ้น นอกจากนี้การใช้ระบบหมุ่ลูกเสือไปช่วยเหลือชุมชนและสังคม เช่น การร่วมแรงร่วมใจกันสร้างฝายชนชน้ำขนาดเล็กในชุมชนต่างๆ ก็เป็นวิธีการสร้างความสามัคคีในหมู่คณะและทำให้นักเรียนได้เรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี ดังนั้น การจัดกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิตจึงสามารถบูรณาการเข้ากับการเรียนรู้อื่นๆ ได้ และเป็นวิธีการสร้างคุณค่าให้กับกระบวนการเรียนรู้ลูกเสือได้

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการประเมินหลักสูตรลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิตทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พบว่า ลูกเสือทั้ง 3 ระดับ ได้แก่ ลูกเสือสำรอง ลูกเสือสามัญ และลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ มีทักษะชีวิตด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับสูงเหมือนกัน ทั้งนี้ เนื่องจากแผนการกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิตมีความสอดคล้องกับพื้นฐานและเจตนารมณ์เดิมของลูกเสือ เพราะโดยปรัชญาของกิจกรรมลูกเสือก็เน้นให้ลูกเสือช่วยเหลือผู้อื่นเป็นสำคัญอยู่แล้ว ดังคำปฏิญาณของลูกเสือทุกระดับจะกล่าวว่า บำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่นและจะช่วยเหลือผู้อื่นทุกเมื่อ นอกจากนี้ กิจกรรมส่วนใหญ่ของลูกเสือก็เน้นการบำเพ็ญประโยชน์โดยการช่วยเหลือสังคมและชุมชน ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวถือเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความภาคภูมิใจร่วมกัน จึงทำให้สภาพบริบทของลูกเสือและบรรยากาศในการเรียนรู้ล้วนสนับสนุนให้ลูกเสือมีแนวคิดที่จะช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมในระดับสูง ดังนั้น หลักสูตรกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิตจึงส่งผลด้านนี้อย่างชัดเจน เพราะได้ให้ความสำคัญและให้นักเรียนได้ปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม นำปัญหาต่างๆ ในสังคมมาเป็นประเด็นสถานการณ์ให้นักเรียนได้เผชิญ ได้คิดค้นหาวิธีการแก้ปัญหาอย่างจริงจัง และได้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของสังคม ส่งผลให้ลูกเสือทั้ง 3 ระดับ ได้ซึมซับและเรียนรู้จนเกิดความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ จันทิรา ธนสงวนวงศ์ (2557) กล่าวว่า การเสริมสร้างจิตสาธารณะหรือความรับผิดชอบต่อสังคม ต้องกระตุ้นนักเรียนให้มองเห็นความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม ตระหนักเสมอว่าตนเอง คือส่วนหนึ่งของสังคมต้องมีความรับผิดชอบต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเรื่องของส่วนรวม ทั้งต่อประเทศชาติ และโลกใบนี้ ตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสังคม ให้ถือว่าเป็นปัญหาของตนเอง เช่นกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ต้องช่วยกันแก้ไข ด้วยประเด็นสถานการณ์ปัญหาใกล้ตัว จะทำให้นักเรียนเกิดความตระหนักและรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น ดังนั้น แผนที่เน้นความรับผิดชอบต่อสังคมจึงอาจได้รับความสนใจในการนำมาจัดกิจกรรมให้กับนักเรียนเป็นอันดับแรก สอดคล้องกับผลการศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในการใช้แผนซึ่งพบว่าส่วนใหญ่ครูผู้สอนเห็นว่าเวลาไม่เพียงพอกับการจัดกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต ดังนั้น ครูจึงเลือกใช้แผนการจัดกิจกรรมที่เห็นว่าเหมาะสมเท่านั้น เพราะฉะนั้นการส่งเสริมให้ครูนำแผนกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิตมาใช้ อย่างเต็มที่จึงต้องอาศัยการสนับสนุนของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งการสนับสนุนเชิงนโยบายและการสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็น ดังผลการศึกษาที่พบว่า สถานศึกษาที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารจะมีการจัดกิจกรรม

ลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิตอย่างเต็มที่ และมีวิธีการแก้ปัญหาด้านเวลาเรียนไม่เพียงพอที่หลากหลายรูปแบบ เช่น การบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น หรือการควบคุมกิจกรรมที่ซ้ำซ้อนกับกิจกรรมอื่นๆ ของสถานศึกษา

ผลการศึกษาโดยรวม พบว่า นักเรียนที่เรียนตามหลักสูตรกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิตสามารถนำความรู้และทักษะไปใช้ประโยชน์ได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยทางตรงนั้นเป็นการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันและปรับพฤติกรรมร่วมกันได้ในขณะที่เรียน เช่น การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างเพื่อนร่วมชั้นเรียน การคำนึงถึงความปลอดภัยในโรงเรียนและที่บ้าน การคำนึงถึงการดูแลสุขภาพร่างกายของตนเองและคนใกล้ขีด สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วรพจน์ บำรุงเวช (2551) ได้ศึกษาผลการพัฒนาทักษะชีวิตการประกอบอาหาร และการรับประทานอาหารเช้า เพื่อป้องกันการเกิดโรคในลูกเสือชั้นมัธยมศึกษาปีที่1โรงเรียนบรรหารแจ่มใสวิทยา 5 จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ภายหลังจากใช้โปรแกรมทักษะชีวิต ลูกเสือกลุ่มทดลอง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีการเปลี่ยนแปลงในด้านการรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคจากการประกอบอาหารไม่เป็น และไม่รับประทานอาหารเช้า ดีกว่าก่อนได้รับโปรแกรมทักษะชีวิต และกลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านการรับรู้ความรุนแรงต่อการเกิดโรคจากการประกอบอาหารไม่เป็นและการไม่รับประทานอาหารเช้า ดีกว่าก่อนได้รับโปรแกรมทักษะชีวิต และกลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านการรับรู้ประโยชน์และอุปสรรคจากการประกอบอาหารเป็นและการรับประทานอาหารเช้าดีกว่าก่อนได้รับโปรแกรมทักษะชีวิต และกลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านการรู้แรงสนับสนุนทางสังคม ดีกว่าก่อนได้รับโปรแกรมทักษะชีวิตและกลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พฤติกรรมการประกอบอาหาร มีค่าสูงขึ้น พฤติกรรมการรับประทานอาหารเช้า มีค่าสูงขึ้น วินัยในการประกอบอาหารและรับประทานอาหารเช้า อยู่ในเกณฑ์

จากการศึกษาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า กิจกรรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตสามารถบูรณาการเข้ากับกิจกรรมลูกเสือได้เป็นอย่างดี ทำให้นักเรียนมีทักษะชีวิตเพิ่มขึ้นและนักเรียนได้นำความรู้ไปใช้ได้โดยตรงในการดำเนินชีวิต และสามารถนำทักษะชีวิตไปใช้ทางอ้อมที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาทักษะด้านอาชีพ อย่างไรก็ตาม แนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตให้มีประสิทธิภาพสูงที่สุดนั้น สถานศึกษาจำเป็นต้องเชื่อมโยงการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนทั้งระบบ ไม่เพียงเฉพาะในวิชาลูกเสือเท่านั้น แต่ต้องบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ รวมทั้งการวางระบบสนับสนุนที่ต่อเนื่อง เช่น ระบบการคัดแยกขยะในโรงเรียนเป็นวิธีการสร้างทักษะชีวิตที่สามารถเชื่อมโยงกับหลายๆ กลุ่มสาระ ทั้งในและนอกสถานศึกษา ทำให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการดูแลสภาพแวดล้อมให้ปราศจากขยะ และสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับขยะที่นักเรียนเก็บมาจากชุมชน นอกจากนี้ การตั้งธนาคารขยะของนักเรียนยังสามารถรวบรวมทุนให้นักเรียนใช้ในการจัดกิจกรรมเสริมทักษะอื่นๆ ได้มากขึ้น เช่น การแข่งขันกีฬา หรือการผลิตผลงานเพื่อการประกวดแข่งขันต่างๆ หรือการนำเศษวัสดุจากขยะมาเรียนรู้การทำงานประดิษฐ์ต่างๆ ที่สามารถนำกลับไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นได้ เช่น การประดิษฐ์กระดาษต้นไม้จากเศษขวดพลาสติก หรือการประดิษฐ์หมวกกันแดดจากกล่องนม ทำให้นักเรียนได้ฝึกทักษะความคิดสร้างสรรค์ได้โดยอ้อม จึงเป็นที่น่าสังเกตได้ว่า การพัฒนาผู้เรียนที่เกิดจากการบูรณาการเป็นองค์รวม ยังสามารถพัฒนาทักษะชีวิตได้อย่างเพิ่มเป็นทวีคูณ

ผลลัพธ์โดยอ้อมของหลักสูตรกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนพบว่า เมื่อใช้หลักสูตรกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิตในระยะยาวจะมีผลทำให้สามารถปรับพฤติกรรมโดยรวมของนักเรียนได้อย่างต่อเนื่องและส่งผลการเรียนโดยรวมของนักเรียนทำให้ผลสัมฤทธิ์ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ สูงขึ้นด้วย ทั้งนี้เพราะกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิตได้พัฒนาทักษะการคิดของนักเรียนและทำให้นักเรียนเข้าใจตนเองมากขึ้น มีวินัยในตนเอง รู้จักวางแผนการเรียน การอ่านหนังสือ การทำการบ้าน รวมทั้งวางแผนชีวิตได้มากขึ้น ทำให้รู้เป้าหมายและวางแผนการเรียนได้ดีขึ้น จึงส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

จึงอาจสรุปได้ว่า กิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิตสามารถพัฒนานักเรียนให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยตรง ให้นำทักษะชีวิตไปใช้โดยอ้อม และเกิดผลกระทบทางบวกต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. กิจกรรมที่กำหนดในแผนการสอนควรมีกิจกรรมให้เลือกหลายตามความถนัดของครู เนื่องจากครูผู้สอนมีความรู้และประสบการณ์แตกต่างกัน เช่น เกมหรือเพลง ครูบางคนไม่สามารถร้องเพลงที่กำหนดในแผน เพราะไม่คุ้นเคยกับทำนอง และเนื้อหาเพลงบางเพลงไม่สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น ครูที่มีประสบการณ์อยู่แล้วจึงเปลี่ยนไปใช้เพลงที่ตนเองมีความชำนาญ
2. ครูผู้สอนควรปรับเปลี่ยนกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและบริบทของโรงเรียน เช่น การเปลี่ยนเพลงที่นำมาประกอบกิจกรรม หรือการปรับเปลี่ยนกิจกรรมตามสภาพและความพร้อมด้านสื่ออุปกรณ์ของแต่ละโรงเรียนมี เช่น การเปลี่ยนจากการดูวีดิทัศน์มาเป็นการอ่านเรื่องสั้นที่กำหนดให้แทน
3. ครูและผู้บริหารโรงเรียนควรลดความเคร่งครัดในพิธีการเพื่อประโยชน์สูงสุดของผู้เรียน เช่น ทำการเปิดกองตั้งแต่ช่วงเช้าของวันตรงกับช่วงเวลาเคารพธงชาติ ซึ่งสามารถแก้ปัญหาด้านเวลาได้ เมื่อถึงช่วงโม่งของการจัดกิจกรรมลูกเสือก็สามารถจัดกิจกรรมฝึกฝนทักษะชีวิตได้มากขึ้น
4. ควรให้อิสระกับครูผู้รับผิดชอบหลักสูตรกิจกรรมลูกเสือเพื่อวางแผนและบริหารจัดการได้อย่างคล่องตัว ถือเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ผู้รับผิดชอบหลักสูตรลูกเสือมีความมั่นใจในตนเองและสามารถคิดริเริ่มสร้างสรรค์กิจกรรมที่สอดคล้องกับสภาพบริบทของสถานศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง
5. ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับกิจกรรมลูกเสืออย่างต่อเนื่อง และเปิดโอกาสให้ครูผู้สอนมีอิสระในการทำงานและการคิดสร้างสรรค์กิจกรรม ให้ครูมีประสบการณ์ความสำเร็จจากการจัดกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต เช่น ได้รับการชื่นชมจากผู้บริหารสถานศึกษา และได้รับความสนใจบุคลากรหรือหน่วยงานภายนอก
6. ครูและผู้บริหารควรเปิดช่องทางให้สามารถประยุกต์ดัดแปลงกิจกรรมและสามารถนำแผนการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิตไปใช้บูรณาการเข้ากับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอื่นๆ หรือบูรณาการเข้ากับกิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ ได้
7. บุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับลูกเสือควรเปิดโอกาสให้กิจกรรมลูกเสือมีความยืดหยุ่นและหลากหลาย เพื่อให้ครูที่สอนลูกเสือกล้าคิดนอกกรอบ กล้าค้นหาทางออกของปัญหาพฤติกรรมของผู้เรียนด้วยกิจกรรมลูกเสือ มีการทดลองปฏิบัติและทำให้โรงเรียนได้แนวปฏิบัติใหม่ๆ ที่ส่งผลให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ., 2551.
- ขวัญทิพย์ สุขมาก. **คู่มือการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับเด็ก**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : กรมสุขภาพจิต., 2541.
- จันทิรา ธนสงวนวงศ์. **วิชาชีวิตและวัฒนธรรมไทย**. <http://www.wachum.com/dewey/100/qu13.htm>., 2557.
- นิสิตา อังกุล. **การศึกษาปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อทักษะชีวิตของนักเรียนช่วงชั้นที่ สังกัด กรุงเทพมหานคร**. ปริญญาโท กศ.ม. (การประเมินและสถิติทางการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2552.
- ประวีต เอรารวรรณ์ และนุชชานา เหลืองอังกูร. **รายงานวิจัย เรื่อง การสร้างแบบสอบประเมินทักษะชีวิตและผลการส่งเสริมทักษะชีวิตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน**. กรุงเทพฯ : กรมสุขภาพจิต., 2545.
- ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานต์. **“หลักและวิธีการสอนทักษะชีวิต”** ข่าวสารกองบริการการศึกษา. 8(68) : 8-28., 2540.
- สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. **รูปแบบการทำงานป้องกันในเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยง**. กรุงเทพฯ : สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด, สำนักงาน ป.ป.ส., 2551.